

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Schefferi Argentoratensis De Re Vehiculari Veterum Libri Duo

Scheffer, Johannes

Francofurti, 1671

Cap. I. De varia & multiplici vehiculorum differentia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13156

JOANNIS SCHEFFERI

Argentoratenſis,

De

RE VEHICULARI
LIBER SECUNDUS.

Cap. I.

De varia & multiplici vehiculorum differentia.

In hoc capite agitur de multiplici vehiculorum figura, primum respectu rotarum, dein capsarum, tertio adjunctorum animalium. Postea subjicitur multiplex eorum usus sive in pace, sive in bello.

Cum superiori libro de vehiculis in universum copiosè satis, sicut opinamur, actum sit, res ipsa postulat, ut nunc persequamur explicationem singulorum, & quem usum in negotiis habuerint humanis, demonstremus. Possunt autem omnia considerari vel respectu formæ suæ, vel respectu finis operumque, quibus destinantur. Nam materia quidem jam exposita est in præcedentibus. Et qui genus unum fabricant vel conficiunt, etiam alterum fere facere consueverunt. Quando igitur attendimus ad formam, hoc est speciem vehiculorum ac structuram, differre illam intelligimus vel respectu ipsorum,

a

rum,

rum, vel respectu eorum, à quibus duci solent aut moveri. Prius genus quoque suas habet differentias, si attendimus vel ad rotas, vel ad corpus reliquum. Rotarum intuitu sunt vehicula nonnulla, quæ eas habent aliquas, sunt item nonnulla, quæ iis penitus destituuntur. Ea quoque, quæ posterioris generis, non eodem sese habent modo. Nam quidem loco rotarum habent aliud quidpiam, cui subnixa feruntur, alia nil omnimodo. Ad priorē classē petirēt trahæ ac id genus; ad posteriorē clitellæ, fellæ, lecticæ, ac ejusmodi. At verò quæ instructæ rotis, habēt eas aliquando plures, aliquādo pauciores. Alia quippe innitūtur & incidūt unica, ut chiramaxium; alia duabus, ut birota, carrus, bigæ, ac id genus; alia quatuor, ut rheda, carpentum, & similia. Si attendamus corpus reliquum, apparet aliqua habere capsam, aliqua vero non habere. Habent enim lecticæ, rhedæ, carpenta, & ejusmodi: at plaustra, & trahæ, & quæ simili constructa specie plerumque non habent. Etiam quæ vehicula capsam habent, differunt, pro diversa ejus specie. Nam modo est quadrata, modo rotunda, vel semirotunda. Sed ad quadrata capsam modo æquitatera est, nec multo longior, quam latior; modo oblonga, sic ut longitudo latitudinem exluperet plurimum. Rotunda capsam est, quæ nullos habet angulos, sed circulari forma instar urcei vel cupæ clauditur. Semirotunda, quæ non undiquaque clausa, sed dimidia sua parte aperta instar lunulæ, idque vel à fronte, vel à tergo. Primi generis sunt rhedæ, secundi currus triumphales, tertij bigæ, quadrigæ, carpenta magistratuum, currus militares, & ejusmodi. Quæ vehicula & in eo differunt, quod nonnulla capsas habeant ex solidis integrisque tabulis constructas, ut arcere, quædam textas ex bacillis aut viminibus, ut cophini, bennæ ac id genus. Differunt & pro constructione reliqua: sunt enim quædam tecta vehicula, quædam vero aperta. Tecta sunt, quorum capsam superne constrata est velut tecto, contra pluvias, vel pulverem, vel radios solares. Aperta, quorum capsam tecto tali destituitur. Respectu eorum, à quibus duci vel moveri vehicula debent, observamus, esse quædam gestatoria, quædam vero tractoria. Gestatoria sunt, quæ portantur, quorum differen-

tia

tia in eo, quod portentur quædam à jumentis, quædam ab hominibus. Sed & in eo sunt diversa inter se, quod alia portentur in dorso, ut clitellæ, aliæ in humeris, ut fercula, sellæ, lecticæ, aliæ à latere, ut bastarnæ ac id genus. Quæ trahuntur, pariter trahuntur, vel à jumentis, vel ab hominibus. Homines trahunt vel post se adducendo, vel ante se propellendo agendove. Propellendo, quando qui agit movetur vehiculum, pone sequitur, quomodo fit in chiramaxio. Adducendo, quando qui movet, antecedit, sicut fit in cæteris. Jumenta trahunt una semper forma, nempe post se adducendo, res enim absurda est ac ridicula, jumenta jungere post currum. Cæterum & ista differunt pro numero eorum, à quibus trahuntur. Alia quippe ab animali tantum uno promoventur, ut monacus, alia à binis ut bigæ, alia à pluribus, ut trigæ, quadrigæ, sejuges, & id genus. Differunt & in modo adjungendi. Quædam enim habent animalia omnia æqua collocata fronte, alia vero singula, vel bina sese mutuo excipientia longa serie. Atque ista quidem est diversitas vehiculorum, si respicimus ad eorum speciem ac formam. Respectu vero finis ac negotiorum possumus nonnulla nominare sacra, reliqua non sacra. Illa sunt, quæ ad sacra quoquo modo pertinent, possuntq; dividi vel in ea quæ attribuuntur dijs, vel in ea, quæ servire solent ludis sacris ac spectaculis. Dijs tribuuntur vel ficta, vel vera. Prioris generis sunt quadrigæ Jovis ac Solis, bigæ Junonis, Veneris, Lunæ, atq; sic deinceps. Posterioris generis sunt vel usurpata hominibus, vel ad speciem illorum ex quacunque materia expressa, quæ dedicari dijs solebant. Ad primam classem pertinet plaustrum Gordij, currus capti ab hostibus & collocati in templis, similiave vehicula. Ad secundam, quadrigæ fictiles, marmoreæ, eburneæ in fastigijs templorum, aliisq; locis. Quæ spectaculis ludisve solebant servire, spectabant vel ad pompam, vel ad certamina in eis. In pompa quædam gestabantur, ut fercula, quædam trahebantur, ut tensæ, quadrigæ deorum, carpenta Cæsarum, Augustarum, atq; aliorum. In certaminibus decurrebant modo bigæ, modo quadrigæ, eæq; vel equis junctis, vel aliis animalibus. Vehicula non sacra sunt, quæ negotiis inserviunt

humanis. Pertinent porro hæc vel ad bellum, vel ad pacem. Bellica vehicula vel prælijs inserviebant, vel castris atq; itineribus. Quæ serviebant prælijs, faciebant hoc vel per se apparatusq; proprio, ut currus falcati, vel gestatione armatorum, qui ex ipsis pugnarent, ut currus militares alij. Itineribus serviebant vel gestando, ut clitellæ jumentorum dosuvariorum, vel vehendo, ut plaustra castrensia & id genus. Quæ ipsa quandoque munimenti vicem castris præbebant ambitu suo ac circumdatione. Vehicula quorum usus est in pace, vel sunt agrestia, vel urbana. Agrestia pertinent ad agros operaq; rustica. Habentq; rotas, ut plaustra, plostellæ, vel sunt rotis destituta, ut trahæ, & id genus. Urbana pertinent ad urbes, eorumque usus, qui in urbibus versantur. Horum vehiculorum alia possunt dici necessaria, alia non necessaria. Necessitas vel ad valetudinem refertur, vel ad alia. Et quoniam valetudo, vel invaletudo potius, quandoq; est perpetua, quandoq; temporaria, quædam illi serviunt, ut sellæ podagricorum, currus eorum, qui sunt destituti pedibus, & hujusmodi; quædam huic, ut lecticæ subitariae, arcerae instratae, atque alia id genus. Necessitas quæ ad alia refertur, spectat ea, quatenus vel intra urbem sunt, vel extra eam. Extra urbem est necessitas vel deportandi oneris. vel faciendi itineris. Ad prius genus pertinent vehicula vel privata, vel publica. Illa sunt vel mercatorum, vel opificum ac similium, quæ rursus vel gestatoria, vel tractoria. Publica sunt, quibus deportantur species ex provinciis, vel tributa ad Principem. Ad posterius genus spectant primum vehicula tabellariorum, ut veredi, rhedæ fiscales publicæq; ac hujusmodi; deinde vehicula privatorum, quoquo modo iter facientium. Intra urbem occurrit fere necessitas custodiendi decoris pudorisq;. Pertinent huc sellæ, lecticæ, carpenta matronarum & virginum. Vel necessitas excludendæ turbæ ac conficiendorum negotiorum. Pertinent huc sellæ virorum. Vehicula non necessaria vel ad honorem pertinebant, vel ad splendorem, voluptatem, luxum. Ad honorem spectabant vehicula triumphantium, victorum in ludis publicis, magistratuum, sacerdotum, ac similium. Ad luxuriam vero atque voluptatem

pratem, vehicula aurata, argentata, gemmata, cæolata regum Imperatorumve, lecticæ sellæq; splendidissimæ mulierum impudicarum, meretricularum, & id genus alia plurima. Et hæc sunt, ex quibus multiplex vehiculorum differentia facillime colligitur.

Cap. II.

De clitellis, furculis, ærumnis, & id genus.

Clitelle. Bos clitellas. Consuetudo vetus alludendi ad fabulas per prolationem primorum ex eis vocabulorum. Fragmentum Petronij Tragicum, Terentius & Cicero explicantur. Clitellarum vox unde. Commentator Cruquij emendatur. Sagma alia à σάγμα, alia à σάγμα. Sagum quid. Lampridius contra Salmasium exponitur. Stratum. Stramentum. Sagma, salma, sauma. Saumros. Versio Pollucis rejicitur. Κανθήλια. Versio Aristophanis castigatur, ipse aliter exponitur. ὄνοι οἱ κανθήλιοι. Philelphus, Septimius, alij refutantur. Gellius exponitur. Interpretes Aristophanis Græci & Suidas revelluntur. Cantherij. Cretella. Comenius notatur, item Calepinus, Iunius, Vossius, alij. Cantherium. Canton, cant. Cantjas, καν. Varro rejicitur. Livius exponitur. ἀντογες. Astrabæ vehicula pro sedilibus. σαγμοσέλιον. Hesychius & Etymologus explicantur. Clitella aliquando sella, contra Salmasij sententiam. ærumnula. Furcilla. Furca. Plautus explicatur. Sarcina pro fœtu in utero. Labores pro doloribus in partu. ἀίρω. Fungus & Vossius revelluntur. Lacuna in Festo notatur. ero. Phormio. Tabella. Lipsij imago rejecta. Vnci in clitellis. Constringere, religare sarcinas. Fiscis asinorum. σαγὴ. Pulvilli, centunculi sub clitellis. Frontinus explicatur. Instrata. Clitellaria. Asini, equi clitelarij. σαγμαία. Caballus, equus sagmarius. ἀσπράξα. σωμαίνων, ἀναβασίνων. ἀναβατικοὶ ὄνοι. Salmasius notatur. ὑποζυγίοι non semper, quæ in vehiculis. ἀσπράξαι. κανθήλιοι. Cantherij. Sectorum equorum usus frequens in itineribus. Varro explicatur. Cantherij homines. Geruli. Commentator Cruquij notatur. Laturarij. Laturas locare. Bajuli, operarij, bajulatores, sarcinarij, sarcinati. Glossæ Savaronis emendantur. Nutritores. Vossius notatur. AErumnosi. ἀχθοφόροι. βασανισαί. Glossæ Savaronis iterum emendantur. Βασανή. Bastaga. Bastagarij.